

Journalisten som skrev en hemlighet

Berättelse

Stieg Larsson föddes 1954 i Skelleftehamn i norra Sverige. När han var liten bodde han hos sina morföräldrar. Hans morfar hatade nazismen, och det präglade Stieg för resten av livet. Redan som ung blev han intresserad av politik och rättvisa, vilket han senare gjorde till sitt yrke.

Som vuxen flyttade han till Stockholm och började arbeta på nyhetsbyrån TT. Där stannade han i många år. På fritiden undersökte han högerextrema och rasistiska grupper i Sverige. Det var ett farligt intresse, eftersom han fick fiender. Men Stieg tyckte att någon måste granska dem, även om det innebar en risk.

År 1995 var han med och grundade stiftelsen Expo, som följer och rapporterar om rasism och hot mot demokratin. Från 1999 var han chefredaktör för tidskriften Expo. Trots att stiftelsen ofta hade ont om pengar, gav han inte upp. Han fick hotbrev, men han fortsatte ändå sitt arbete, vilket gjorde att han blev känd som en modig journalist.

På kvällarna, efter jobbet, skrev Stieg på något helt annat: deckare. Det var en hemlighet som nästan ingen kände till. Han skrev tre romaner om en journalist som heter Mikael Blomkvist och en ung dataexpert som heter Lisbeth Salander. Tillsammans löser de brott och avslöjar mäktiga män som skadar kvinnor. Böckerna kallas Millennium-trilogin.

Stieg lämnade in manus till ett förlag och fick veta att böckerna skulle ges ut. Men han hann aldrig se dem i en bokhandel. I november 2004 fick han en kraftig hjärtinfarkt på sin arbetsplats och dog. Han var bara 50 år.

Den första boken, *Män som hatar kvinnor*, kom ut 2005, året efter hans död. Sedan kom *Flickan som lekte med elden* och *Luftslottet som sprängdes*. Böckerna blev en enorm succé och såldes i miljontals exemplar över hela världen. De blev också filmer.

Stieg fick alltså aldrig uppleva sin framgång. Det uppstod dessutom en konflikt om pengarna och rättigheterna. Han och hans sambo Eva Gabrielsson var inte gifta, och han hade inget giltigt testamente. Därför gick arvet i stället till hans far och bror. Eva, som hade levt med honom i nästan trettio år, fick däremot ingen rätt till hans verk. Många tyckte att det var orättvist.

I dag minns vi Stieg Larsson på två sätt. Å ena sidan som journalisten som vågade granska farliga grupper. Å andra sidan som författaren bakom några av världens mest lästa deckare.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
präglade	påverkade någon djupt och varaktigt
nazism	en farlig politisk rörelse som hatar vissa folkgrupper
en nyhetsbyrå	ett företag som samlar in och sprider nyheter

ORD	FÖRKLARING
högerextrem	med mycket starka, farliga åsikter på högerkanten
att granska	att undersöka något noga och kritiskt
en stiftelse	en organisation som arbetar för ett bestämt syfte
en chefredaktör	den som leder och ansvarar för en tidning
en deckare	en spännande bok om brott som ska lösas
ett manus	texten till en bok innan den är tryckt
en hjärtinfarkt	när hjärtat plötsligt slutar fungera som det ska
ett testamente	ett papper om vem som ska ärva när man dör
en sambo	en partner man bor med utan att vara gift
ett verk	något man har skapat, till exempel en bok

Läsförståelsefrågor

1. Vad fick Stieg att tidigt intressera sig för politik?
 1. Hans morfar avskydde nazismen.
 2. Han läste många deckare som barn.
 3. Han arbetade på en nyhetsbyrå.
2. Vad gjorde Stieg på sin fritid vid sidan av jobbet på TT?
 1. Han skrev läroböcker om historia.
 2. Han undersökte rasistiska och högerextrema grupper.
 3. Han reste runt och höll föredrag i skolor.
3. Vad var syftet med stiftelsen Expo?
 1. Att ge ut deckare och romaner.
 2. Att bevaka rasism och hot mot demokratin.
 3. Att samla in pengar till nya tidningar.
4. Varför fick Stieg aldrig se sina böcker i en bokhandel?
 1. Förlaget sa nej till hans manus.
 2. Han ville ge ut dem under ett annat namn.
 3. Han dog innan den första boken kom ut.
5. Vem ärvde rättigheterna till böckerna efter Stiegs död?
 1. Hans sambo Eva.
 2. Stiftelsen Expo.
 3. Hans pappa och bror.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Stieg höll sitt deckarskrivande nästan helt hemligt.
 2. Stieg och Eva Gabrielsson var gifta.
 3. Stiegs böcker har översatts till engelska.
 4. Millennium-böckerna har blivit filmer.
7. Varför kan man säga att Stiegs intresse för extrema grupper var farligt? Svara med text och egna ord.
8. Förklara varför Eva inte fick rätt till Stiegs verk. Använd minst två orsaker från texten.
9. Vad menas med att böckerna gavs ut "efter hans död"? Förklara med egna ord.
10. I slutet står det att vi minns Stieg "på två sätt". Vilka två sätt menas, och varför passar båda?
11. Texten säger inte rakt ut, men vad tror du att Stieg själv tyckte var viktigast: journalistiken eller deckarna? Motivera med stöd i texten.

Facit

1. a) Hans morfar avskydde nazismen.
2. b) Han undersökte rasistiska och högerextrema grupper.
3. b) Att bevaka rasism och hot mot demokratin.
4. c) Han dog innan den första boken kom ut.
5. c) Hans pappa och bror.
6. 1. **Ja** – nästan ingen kände till att han skrev deckare. b) **Nej** – de var sambor, inte gifta. c) **Det står inte i texten** – översättning till engelska nämns inte (bara att böckerna sålde över hela världen). d) **Ja** – det står att de också blev filmer.
7. Exempel på svar: *Han granskade grupper som blev arga på honom. Han fick fiender och till och med hotbrev.*
8. Exempel på svar: *De var inte gifta, och han hade inget giltigt testamente. Därför sa lagen att hans pappa och bror skulle ärva i stället.*
9. Exempel på svar: *Böckerna trycktes och såldes först efter att han hade dött. Han var alltså inte längre i livet när de kom ut.*
10. Exempel på svar: *Som journalisten som vågade granska farliga grupper, och som författaren bakom kända deckare. Båda passar för han var skicklig och modig i båda rollerna.*
11. Exempel på svar: *Man kan tycka journalistiken, eftersom han ägnade hela sitt yrkesliv åt den och tog stora risker. Men man kan också argumentera för deckarna. (Godkänn olika svar som har stöd i texten.)*

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Tema: civilkurage och eftermäle. Texten passar bra för samtal om varför vissa människor tar risker för det de tror på, och om vad det innebär att bli känd först efter sin död. Knyt gärna an till källkritik och nyhetsgranskning.

Diskussionsfrågor

- Stieg tog stora risker för sitt arbete mot rasism. Vad tycker du driver en människa att göra så?
- Är det rättvist att lagen bestämde över arvet i stället för Stiegs egen vilja? Varför / varför inte?
- Många blir kända först efter sin död. Spelar det någon roll om man själv får uppleva sin framgång?
- **Skriv (5–7 meningar):** Berätta om en person, känd eller okänd, som du tycker är modig. Vad gör eller gjorde personen, och varför beundrar du det?

Källor och faktagranskning

- Wikipedia: Stieg Larsson (svenska och engelska)
- Nationalencyklopedin (ne.se): Stieg Larsson
- Encyclopædia Britannica: Stieg Larsson
- Expo (expo.se): om stiftelsen Expo och Stieg Larsson
- History.com, This Day in History (9 november 2004): om hans död

Faktagranskad mot ovanstående källor i juni 2026. Fullständigt namn: Karl Stig-Erland Larsson. Född 15 augusti 1954 i Skelleftehamn (vid Skellefteå), död 9 november 2004 i Stockholm, 50 år gammal, i en hjärtinfarkt. Arbetade på nyhetsbyrån TT från 1977 till 1999. Var med och grundade stiftelsen Expo 1995 och var chefredaktör för tidskriften Expo från 1999. Skrev Millennium-trilogin: Män som hatar kvinnor (utgiven 2005), Flickan som lekte med elden (2006) och Luftslottet som sprängdes (2007). Alla tre böckerna gavs ut efter hans död. Hans mångåriga sambo var Eva Gabrielsson; eftersom paret inte var gifta och inget giltigt testamente fanns, gick arvet enligt svensk lag till hans far och bror, vilket ledde till en uppmärksammad tvist om rättigheterna till hans verk. OSÄKERT/varierar mellan källor: exakt hur stor del av en fjärde bok han hunnit skriva. BILD: ingen fri Wikimedia-bild av hans ansikte kunde verifieras (juni 2026) – Commons-kategorin Category:Stieg Larsson saknar fri porträttbild. Bilden är därför representativ (ej porträtt): Bellmansgatan på Mariaberget i Södermalm, kvarteren kring Millennium-trilogins miljöer (Bellmansgatan 1 är romanfiguren Mikael Blomkvists adress). Källa: File:Bellmansgatan July 2024 01.jpg på Wikimedia Commons (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bellmansgatan_July_2024_01.jpg), foto av ArildV (Arild Vågen), licens CC BY-SA 4.0. Bokomslag och Expo-logotyp är upphovsrättsskyddade och används inte. Förslag: kontrollera framtida fri licens för ett porträtt, eller använd en bild med köpt licens från bildbyrå.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.